

Dětská klinická psychologie
(PSMA007)
Psychologický ústav FF MU

Hana Jahnová

Akademický rok 2022/2023

Témata sdělení

- náhradní rodinná péče
- poruchy příjmu potravy a poruchy spánku u dětí

Kdo k Vám hovoří?

Host – Radka Mojžíšová

- původní vzdělání zdravotní sestra s 10 letou praxí
- od roku 2014 v pozici profesionální pěstounky na přechodnou dobu
- aktuálně v péči 10. svěřené dítě
- od roku 2015 intenzivní spolupráce s Mgr. Jahnovou

Témata sdělení

1. Co je NRP
2. Proč zvolit NRP?
3. Podmínky odebrání dítěte z rodiny
4. Jaký by měl být náhradní rodič
5. Varianty NRP
6. Odlišné právní vztahy adopce a pěstounské péče
7. Adopce (osvojení)
8. Základní rozdíly NRP
9. Příklady nevhodnosti NRP
10. Klinicko-psychologická péče v rámci NRP
11. Co říci závěrem ...

Co je náhradní rodinná péče (NRP)

- NRP vytváří záchrannou síť pro děti, o které se rodiče přechodně nebo trvale nemohou či nechtějí starat
- Zajišťuje pro děti tu nejlepší variantu v případech, kdy nemohou vyrůstat ve své původní rodině
- V České republice je více než 26 000 dětí, které nemohou vyrůstat ve stabilním prostředí původní rodiny
- NRP umožňuje spoustě dětí vyrůstat v rodinném prostředí, kde zažívají blízkost stabilních osob, cítí od nich přijetí, dostává se jim individuální pomoci při zpracovávání svých traumat, učí se novým možnostem zvládnutí stresových situací, zažívají řešení běžných rodinných situací.

Proč zvolit NRP?

- Pro harmonický vývoj dítěte je zcela zásadní vytvořit si pevné citové pouto s nejbližšími osobami, které jsou tu pro něj
- Pokud to původní rodina nemůže nebo nechce zajistit, je pro dítě často nejlepším řešením, když získá rodinu náhradní
- Může tak prožít co nejpřirozenější dětství v bezpečném prostředí a vybudovat si síť dlouhodobých vztahů, které ho provází celý život
- Je velmi důležité mít respekt ke všem, kteří poskytují péči o děti v ústavní péči, přesto se ztotožňujeme s myšlenkou, že získat náhradní rodinu je pro děti lepším řešením

Podmínky odebrání dítěte z rodiny

- Pokud jsou děti v rodinách v nevyhovujících podmínkách (např. chronicky známé nefunkční rodiny, apod.) – na návrh sociální pracovnice soud vydá tzv. „předběžné opatření“ a dítě z rodiny odebere
- Soud do 3 měsíců musí rozhodnout, co dále s dítětem bude, rodiče se mohou odvolat
- Pouze u týraných dětí může soud rodiče ihned zbavit rodičovských práv
- Pokud rodičům zůstanou rodičovská práva, mohou děti při ústavní výchově navštěvovat, pokud ne, za dítětem chodit nesmí

Jaký by měl být náhradní rodič?

- Hlavní motivací náhradního rodiče musí být poskytnutí pomoci, péče a zázemí dítěti.
- Náhradním rodičem by se měl stát člověk, který dítě:
 - ❖ přijímá takové, jaké je
 - ❖ respektuje se vším, co k němu patří, dává prostor jeho zájmům, pečuje o jeho kulturní a etnickou identitu
 - ❖ vidí v jeho jedinečnosti a přijímá ho se všemi jeho potížemi a negativními zkušenostmi, které si přináší z původní rodiny

Varianty NRP

Pro každé dítě se podle jeho právní situace vybírá ta nejlepší možnost NRP.

1. Adopce (osvojení)
2. Pěstounská péče
 - ❖ dlouhodobá
 - ❖ na přechodnou dobu
3. Kojenecké ústavy nebo dětská centra pro děti do 3 let; součástí dětských center mohou být tzv. ZDVOP (zařízení pro děti vyžadující zvláštní pomoc); nejznámější ZDVOP v ČR – projekt FOD „Klokánek“, 16 zařízení v ČR
4. Dětské domovy klasické
5. Dětské domovy rodinného typu
6. SOS vesničky

Mezi nejčastější varianty NRP patří **adopce a pěstounská péče**

Odlišné právní vztahy adopce a pěstounské péče

Každý náhradní rodič přijímá dítě do své péče a výchovy.

- Adoptivní rodič je zákonným zástupcem dítěte, viz dále
- Pěstoun ale na rozdíl od osvojitele není zákonným zástupcem dítěte, nemá rodičovská práva a není pro něj stanovena vyživovací povinnost.
- Po ukončení pěstounské péče (dosažení 18 let věku dítěte či ukončení jeho soustavné přípravy na budoucí povolání) není mezi dítětem a bývalým pěstounem žádný další právní vztah či závazek (pěstoun nemá k dítěti vyživovací povinnost, dítěti ani pěstounovi nevzniká nárok na dědictví), přestože spolu obvykle nadále udržují osobní vztahy
- I když je dítě do péče pěstouna svěřeno dle zákona jen „přechodně“, stává se vždy plnohodnotnou součástí pěstounské rodiny. Podle věku s ní sdílí své radosti i strasti, díky pobytu v rodině rozvíjí své schopnosti a jako její člen plánuje i svou budoucnost.

Náhradní rodiče naplňují právo dítěte vyrůstat v láskyplné rodině.

Adopce (osvojení)

- Představuje nejpřirozenější variantu NRP
- Adopcí se rozumí přijetí dítěte za vlastní na základě rozhodnutí soudu po náležité přípravě a šetření jak osvojeného dítěte, tak osvojujících rodičů, výjimečně pouze jednoho rodiče
- Rozlišuje se:
 - ❖ **Osvojení prosté, 1. stupně, zrušitelné** – které je možné ze závažných důvodů i zrušit; osvojené dítě dostává jen jméno adoptivních rodičů, jeho původní rodný list se změněným příjmením mu zůstává.
 - ❖ **Osvojení nezrušitelné, 2. stupně** – je možné uskutečnit až po 1. roce věku dítěte; osvojitelé jsou do matriky zapsáni jako biologičtí rodiče a dítě dostává nový rodný list.

Adopce je možná pouze u tzv. **právně volného dítěte**

„Právní volnost dítěte“

K osvojení je třeba souhlasu zákonného zástupce osvojovaného dítěte.

Pokud jsou zákonnými zástupci osvojovaného dítěte jeho rodiče, není třeba jejich souhlasu, jestliže

a) **po dobu nejméně šesti měsíců** soustavně neprojevovali opravdový zájem o dítě, zejména tím, že dítě pravidelně nenavštěvovali, neplnili pravidelně a dobrovolně vyživovací povinnost k dítěti a neprojevují snahu upravit si v mezích svých možností své rodinné a sociální poměry tak, aby se mohli osobně ujmout péče o dítě, nebo

b) **po dobu nejméně dvou měsíců** po narození dítěte neprojevili o dítě žádný zájem, ačkoliv jim v projevení zájmu nebránila závažná překážka.

c) rodiče dají souhlas k osvojení předem bez vztahu k určitým osvojitelům. Souhlas předem musí být dán osobně přítomným rodičem písemně před soudem nebo před příslušným orgánem sociálně právní ochrany dětí (OSPOD). **Souhlas** může být dán rodičem **nejdříve šest týdnů po narození dítěte**. Odvolat souhlas lze toliko do doby, než je dítě umístěno na základě rozhodnutí do péče budoucích osvojitelů.

d) v případě a) a v případě c) je třeba k osvojení **souhlasu opatrovníka**, který byl osvojovanému dítěti ustanoven v řízení o osvojení, nejčastěji OSPOD.

- viz zákon č. 210/2018 Sb. Zákon o rodině

Základní rozdíly NRP – obrázky 12 až 21

Oblast	Osvojení	Pěstounská péče (dlouhodobá)	Pěstounská péče na přechodnou dobu
Vnitřní motivace	Touha po dítěti, které dovedu do dospělosti. Chuť pomoci dítěti, které nemá svoji rodinu.	Chuť pomoci dítěti, které nemá svoji rodinu a které případně dovedu do dospělosti. Naplnit svůj život smysluplnou pomocí.	Chuť pomoci dítěti, které nemá svoji rodinu a kterému poskytnu své domácí prostředí na omezenou dobu, než se jeho situace vyřeší. Naplnit svůj život smysluplnou pomocí.

Základní rozdíly NRP – obrázky 12 až 21

Rodinná situace

Zde mívají přednost páry. Ochotu přijmout „cizí“ dítě do osvojení by měli sdílet oba partneři.

Výhodu mají páry, ve kterých jsou oba připraveni pomoci dítěti. Péče o děti je náročná, spolupráce partnerů je velmi žádoucí. Pěstounem se ale může stát i samoživitel/-ka, má-li dostatečnou podporu okolí.

Výhodu mají páry, kde jsou oba připraveni na krátkodobou pomoc různým dětem. Péče o děti je náročná, spolupráce partnerů je proto velmi žádoucí. Pěstounem se ale může stát i samoživitel/-ka, má-li dostatečnou podporu okolí.

Základní rozdíly – obrázky 12 až 21

Věk žadatelů

Věkový rozdíl mezi osvojitelem a přijímaným dítětem by měl odpovídat běžnému věkovému rozdílu rodičů a dětí.

Věkový rozdíl mezi pěstounem a přijímaným dítětem by měl odpovídat běžnému věkovému rozdílu rodičů a dětí. V praxi se pěstouny stávají ale i osoby, které jsou vzhledem k dítěti ve věku prarodičů.

Doporučovaný věk je mezi 28 a 65 lety, s tím, že nejmladší dítě v rodině žadatelů by mělo být starší 8 let. Každý žadatel bude ale posuzován individuálně vzhledem ke svému zdravotnímu stavu, věku dětí v rodině a dalším okolnostem. Seznam pěstounů viz [odkaz Seznam pěstounů na přechodnou dobu \(kr-olomoucky.cz\)](#)

Základní rozdíly – obrázky 12 až 21

Právní situace dítěte

Osvojení je zpravidla určeno pro děti, které jsou právně volné (biologičtí rodiče už na dítě nemají rodičovská práva), nebo pro děti, u kterých se očekává brzké vyřešení právní situace.

Využit dlouhodobé pěstounské péče mohou děti, které nejsou právně volné. Zpravidla se jedná o děti, u nichž se v dohledné době neočekává vyřešení situace směrem k právnímu uvolnění. Využit ji někdy mohou i děti, pro které se nedaří najít osvojitele.

Dítě se akutně ocitlo v situaci, ve které nemůže vyrůstat v původní rodině, ale zatím není jasné, zda se do původní rodiny vrátí, nebo se pro něj bude hledat jiná forma náhradní rodinné péče.

Základní rozdíly – obrázky 12 až 21

Potřeby dítěte

Bezpodmínečné přijetí s dlouhodobou perspektivou. Pomoc při zpracování příběhu dítěte a vztahu k původní rodině. U dětí s narušenou citovou vazbou je vhodné znát zásady terapeutického rodičovství.

Bezpodmínečné přijetí s dlouhodobou perspektivou. Pomoc při zpracování příběhu dítěte a vztahu k původní rodině. Od pěstounů se očekává základní znalost principů terapeutického rodičovství.

Bezpodmínečné přijetí s krátkodobou perspektivou max. **na jeden kalendářní rok.** Pomoc s přípravou na přechod dítěte do definitivní rodiny. Pomoc při zpracování příběhu dítěte a vztahu k původní rodině. Od pěstounů se očekává základní znalost principů terapeutického rodičovství.

Základní rozdíly – obrázky 12 až 21

Finanční podpora

V prvních měsících je péče na vlastní náklady osvojitelů, dále mají nárok pouze na běžné dávky jako u ostatních rodin.

Nepříbuzenský pěstoun má nárok na odměnu pěstouna. Dále mají pěstouni nárok na příspěvek při převzetí dítěte, příspěvek na úhradu potřeb dítěte a některých případech příspěvek na pořízení motorového vozidla.

Přechodným pěstounům je vyplácena stálá měsíční odměna. Mají také nárok na další příspěvky.

Základní rozdíly – obrázky 12 až 21

Odborná příprava

Žadatelé absolvují na pokyn krajského úřadu přípravu v rozsahu 48 hodin u organizace, která k tomu má od krajského úřadu pověření.

Žadatelé absolvují na pokyn krajského úřadu přípravu v rozsahu 48 hodin u organizace, která k tomu má od krajského úřadu pověření.

Žadatelé absolvují na pokyn krajského úřadu přípravu v rozsahu 72 hodin u organizace, která k tomu má od krajského úřadu pověření.

Základní rozdíly – obrázky 12 až 21

Povinnost dalšího
vzdělávání

Není stanovena.

Pěstouni jsou povinni
se dále vzdělávat 24
hodin ročně.

Pěstouni jsou povinni
se dále vzdělávat 24
hodin ročně.

Základní rozdíly – obrázky 12 až 21

Povinnost přijmout
nabídnuté dítě

Žadatelé dítě vždy
přijímají se svým
souhlasem.

Žadatelé dítě vždy
přijímají se svým
souhlasem.

Odmítnout dítě je
možné pouze ze
závažných důvodů.

Základní rozdíly – obrázky 12 až 21

Podpora po přijetí

Není stanovena.

Pěstouni mají povinnost uzavřít dohodu o výkonu pěstounské péče, díky které získají podporu doprovázející organizace.

Pěstouni mají povinnost uzavřít dohodu o výkonu pěstounské péče, díky které získají podporu doprovázející organizace.

Příklady nevhodnosti NRP

Obecně rodiče mají jistá očekávání při rodinné výchově, např. dochází k vzájemnému uspokojování emocionálních potřeb.

NRP může být z některých důvodů nevhodná, např.:

- když dítě ve 14 letech ztratí rodiče (zemřou) – není možné dát ho do rodiny k adopci; už není šance, že by navázalo emocionální kontakt; pokud není v širší rodině příbuzný, který by si děti vzal, je vhodnější pěstounská péče, a teprve po ní ústavní výchova
- matka samoživitelka je dlouhodobě nemocná, na přechodné pobyty je lepší dávat děti do klasických DD než do domovů rodinného typu a do rodin
- totéž pokud u rodiče nastane psychiatrické onemocnění; je pravděpodobné, že po léčení se bude moci rodič zase o dítě starat

Klinicko-psychologická péče v rámci NRP

- klinický nebo dětský klinický psycholog (KP nebo DKP) je kompetentní poskytovat svoji péči dítěti v situaci týkající se NRP
- KP nebo DKP se vyjadřují k psychomotorickému vývoji dítěte umístěného do pěstounské péče na přechodnou dobu a případně k variantě NRP
- je velmi vhodné dlouhodobě s dítětem i s náhradními rodiči spolupracovat

Děkuji za pozornost

e-mail: jahnova.hana@fnbrno.cz

